

Vidět dál než jiní. AV ČR ocenila osobnosti, které přispívají k prestiži vědy

27.11.2024 - Luděk Svoboda | Akademie věd České republiky

Zatímco v minulém týdnu ocenila Akademie věd ČR osobnosti svými medailemi, tentokrát na témže místě vyznamenala vědce a vědkyně za jejich výzkumné projekty. „Každý z dnešních laureátů a laureátek přispěl nejen k poznání daného oboru, ale také ke zviditelnění naší instituce i české vědy jako takové - a to i v zahraničí. Jejich práce nás totiž přivádí k hlubším otázkám, které se týkají různých sfér lidského poznání,“ vyzdvihla při ceremoniálu předsedkyně Eva Zažímalová.

V této souvislosti také připomenula slova anglického fyzika a matematika Isaaca Newtona: „Pokud jsem viděl dále než jiní, bylo to proto, že jsem stál na ramenou velikánů.“ Evě Zažímalové jsou připomínkou toho, že se každý vědecký úspěch zakládá na pečlivé práci generací před námi, na jejich odhodlání, vizích, schopnosti vidět za horizont stávajících vědomostí: „Ceny Akademie věd za excelentní výsledky proto vnímám také jako ocenění všech, kteří v pomyslné štafetě nejen pokračují, ale zároveň vyšlapávají cestu dalším. Pevně věřím, že to je i případ vašich výzkumů.“

Zleva na snímku s předsedkyní Akademie věd ČR Evou Zažímalovou dále Iris Sammarco z Botanického ústavu, Jan Županič a Michaela Žáková z Historického ústavu a Jaroslav Bártík z Archeologického ústavu AV ČR, Brno

Pětice výzkumů vyznamenaných Cenami Akademie věd ČR ve dvou kategoriích se věnuje teorii rozhodování, dějinám šlechtických elit, unikátnímu archeologickému výzkumu, adaptaci rostlin na klimatickou změnu a osudům chudých aristokratek v 19. století.

S podporou Akademie věd

Na studium lidského rozhodování v podmínkách nejistoty a dynamicky se měnících situací se zaměřuje **Miroslav Kárný** z Ústavu teorie informace a automatizace AV ČR. Cenu Akademie věd ČR v kategorii za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací získal za optimalizující teorii dynamického rozhodování za neurčitosti a neúplné znalosti. Jeho teorie pomáhá pochopit, jak se lidé rozhodují, když nemají všechny důležité informace nebo když se podmínky neustále mění. Výzkum má praktické uplatnění například v ekonomii, při plánování strategií nebo v umělé inteligenci - zde může přispět k vývoji algoritmů schopných se adaptovat na změny v prostředí. Ocenění za Miroslava Kárného převzala jeho kolegyně Tatiana Valentine Guy.

Cenu Akademie věd ČR v téže kategorii obdržel historik **Jan Županič** z Historického ústavu AV ČR. Jeho kniha *Habsburská šlechta. Proměna elit podunajské monarchie v dlouhém 19. století* mapuje nejen společenské postavení šlechtických rodin, ale také jejich reakce na společenské a politické změny, které v těchto obdobích formovaly střední Evropu. Výzkum Jana Županiče přináší nový pohled na vývoj šlechtických elit, jejich role v měnícím se světě a způsob, jak si dokázaly uchovat vliv a prestiž. Historik je držitelem několika ocenění, letos jeho mimořádná publikace získala například Cenu Josefa Hlávky za vědeckou knihu 2024.

Jan Županič z Historického ústavu AV ČR

Pro budoucnost české vědy

Jaroslav Bártík z Archeologického ústavu AV ČR, Brno získal Cenu Akademie věd ČR pro mladé vědecké pracovníky do 35 let za publikaci *Pravěký exploatační a dílenský areál Brno - Stránská skála*

(Prehistoric exploitation and workshop area at Brno – Stránská skála). Zkoumá v ní socioekonomické aspekty archaických společností doby kamenné. Detailní analýzou těžby a zpracování kamenných surovin, zejména na archeologické lokalitě Stránská skála, se Jaroslavu Bártíkovi podařilo odhalit nové skutečnosti o ekonomických vztazích, technologickém pokroku a sociální struktuře raných lidských společenství. Jeho výzkum ukazuje, jak komplexní a vysoce organizované tyto společnosti byly a jaký význam měla těžba surovin pro jejich přežití a rozvoj.

Jaroslav Bártík z Archeologického ústavu AV ČR, Brno

Adaptací rostlin na klimatické změny se zabývá **Iris Sammarco** z Botanického ústavu AV ČR. Její výzkum prokázal, že prostředím navozená epigenetická variabilita je dědičná a umožňuje rostlinám přizpůsobit se měnícím se přírodním podmínkám. Její práce přinesla významný příspěvek k porozumění toho, jak rostliny reagují na změny klimatu, a ukazuje, že epigenetické procesy hrají klíčovou roli v aktivaci specifických genů a regulaci transpozonů. Výzkum má potenciál ovlivnit způsoby, jakými se budeme zabývat zemědělskými plodinami a jejich schopností odolávat změnám prostředí, což může mít zásadní význam pro zajištění potravinové bezpečnosti

Iris Sammarco z Botanického ústavu AV ČR

Michaela Žáková z Historického ústavu AV ČR převzala ocenění za monografii *Chudé aristokratky? Strategie šlechticů k uchování společenského postavení v „dlouhém“ 19. století*, kterou vydalo Nakladatelství Academia. Zabývá se v ní strategií chudých aristokratek, které usilovaly o zachování svého společenského postavení v tzv. „dlouhém“ 19. století. Její výzkum odhaluje, jak tyto ženy čelily novým výzvám a překážkám v době, kdy šlechtický status ztrácel na významu a nové společenské normy se proměňovaly. Významným přínosem této práce je důkladné zmapování životních strategií a osobních příběhů těchto žen, které se často ocitly na okraji společnosti, přesto se snažily své místo ve společnosti uhájit.

Michaela Žáková z Historického ústavu AV ČR

Více k tématu výzkumů Michaely Žákové se dozvíte v časopise *A / Věda a výzkum* a také v *Podcastu Akademie věd*.

Ceny Akademie věd ČR se udělují za mimořádné výsledky výzkumu a experimentálního vývoje. Jsou nejen uznáním práce jednotlivců a týmů, ale také ukazují, jak důležité je podporovat kvalitní výzkum. Podrobné informace o oceněných výzkumech a jejich přínosech najdete také v tiskové zprávě.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Videt-dal-nez-jini-00001.-AV-CR-ocenila-osobnosti-kttere-prispi-vaji-k-prestizi-vedy>